

byla v nesmiřitelném rozporu nejen s feudalismem, ale i s buržoazním prospěchářstvím.

*

A konečně dělí Jiráska od reakční buržoazie ještě jedno: jeho víra v tvořivé síly člověka, v nezníčitelnost pokroku a pokrokových ideálů. Jirásek zakládal svou víru v pokrok právě na své víře v lid, kterým páni pohrdali. Ve čtvrtém díle F. L. Věka je scéna, kde Věk želí ztráty výborných vlastenců, Pelcla, Krameria, Procházky. Jeho přítel vlastenecký farář Ziegler jej však utěšuje: „... národ tu ostal a snad bohdá narodí se zas jiní k zvelebení vlasti... Dokud budeme žít a pracovat, vlast nezhyne.“

V povídce Konec a počátek čteme toto krásné básnické podobeství: „Než jako v přírodě žádná částička hmotná nepřichází nazmar, stále ustavičně se proměňujíc, tak i myšlenka, byť na čas umlčena a zapomenuta, znovu se rodí, čistíc se jako zlato v ohni sporů.“ A v téže knize husitský kněz Koranda konkretizuje tento básnický obraz: „A svoboda a rovnost, pro které (táboři) padli? Nezabili je, nezničili jich, poněvadž jich zničit nelze.“

Právě tak nelze zničit komunismus, poněvadž nelze zničit lid. V tom je hluboká aktuálnost dějinného Jiráskova optimismu. Velké ideje osvobození lidu, jimiž je proniknuto Jiráskovo dílo, mají dosud svou živost a aktuálnost. A proto živé a aktuální je celé Jiráskovo dílo, po němž dnes dychtivě saháme jako po drahém dědictví.

(1951)

KE KRITICE STRUKTURALISMU V NAŠÍ LITERÁRNÍ VĚDĚ

Jan Mukařovský

Prožíváme období čím dále zrychlenější přeměny společenského vědomí. Revoluční přeměna hospodářské základny vyžaduje si stejně zásadní přeměnu ideologické nadstavby ve smyslu slov J. V. Stalina: „Nadstavba

nežije dlouho, je likvidována a zaniká s likvidací a zánikem dané základny.“ Zrychlení tempa prvé pětiletky pak staví i nadstavbu před neodkladný úkol uspišit vědomé překonávání buržoazních přežitků i budování kultury socialistické obsahem a národní formou. Také literární věda stojí před tímto úkolem, jehož naléhavost je pro ni zvýšena tím, že všechny instituce, s kterými je literatura i sama literární věda ve styku, jsou v prudkém vývoji: vysoké školy uvádějí v život katedry české literatury jako nástroj kolektivní vědecké práce a výchovy vědeckého dorostu, vchází v život instituce aspirantur a studentské tvořivosti. Národní knihovna vytváří nové pojetí vydávání klasiků, vzniká nový typ literárních muzeí (muzeum Jiráskovo ve Hvězdě, chystaný památník české literatury na Strahově), spolupráce literární vědy se dovolávají reorganizované literární časopisy, Sovětský institut pak usnadňuje využití velikého příkladu a bratrské pomoci literární vědy sovětské.

Další důvod, který naši literární vědu zavazuje vyrovnat se co nejdřív a co nejbojovněji s přežitky vědy buržoazní, je ten, že předním úkolem vší pokrokové vědy dneška je boj o mír. Všechny směry buržoazní vědy, které i u nás ještě před nedávnem otravovaly ovzduší, vidíme dnes v kapitalistických zemích v přední řadě nepřátel míru: jejich úkolem ve službě podněcovatelů války je rozvracet vědomí pracujících vzbuzováním nedůvěry v sílu poznání, šířením individualismu a subjektivismu, zastíráním neřešitelných vnitřních rozporů umírajícího kapitalismu. To platí i o směrech buržoazní vědy literární, a boj proti nim je proto důležitým příkazem boje o mír.

Buržoazní věda – a také věda o literatuře – je rozložena ve velké množství odstínů a směrů navzájem leckdy nepřátelských, ve skutečnosti však konkurujících jen růzností způsobů, jakými zastírají pravdu. Vládcům buržoazní společnosti takové zdánlivé rozpory jsou zcela vhod, ježto jim pomáhají zalhávat, že nejpodstatnější svoboda je buržoazní vědě odepřena: svoboda sloužit pokroku, bojovat za spravedlnost a proti útisku, svoboda vidět svůj nejvyšší úkol ve službě celku, svoboda opravdu tvořivé diskuse a kritiky. Naproti tomu věda, která se aktivně účastní budování socialismu, nezná apolitičnosti a objektivismu, které jsou jen pojmenováními pro skrývanou reakčnost vědy buržoazní. Je si jasně vědoma toho, že různost mínění je jen prostředkem k odhalení pravdy, která je jediná. Proto kritika buržoazní literární vědy ze stanoviska marxismu-leninismu nemůže a nesmí vyhledávat kompromisy mezi svým pojetím a názory vědy buržoazní. Protiklad mezi pojetím vědy buržoazní a pojetím marxistickým není protiklad mezi dvěma vědeckými „směry“, ale nesmiřitelný rozpor mezi pravdou a zastíráním pravdy.

Antagonistickou povahu tohoto protikladu je třeba mít na mysli zejména, hodláme-li podniknout kritiku onoho buržoazního směru literární vědy, který sám sebe nazýval strukturalismem. Strukturalismus totiž stávil sebe sama v protiklad k ostatním směrům literární vědy a pokládal se za jedině správný mezi nimi. A tak by mohlo vzniknout zdání, že se od nich podstatně odlišoval a že je třeba zacházet s ním jinak než s ostatní buržoazní literární vědou. V čem se tedy strukturalismus s ostatními buržoazními směry rozcházel? Tím, že byl mezi nimi nejvyhraněnější, že jediný usiloval o to, vypracovat souvislý pojmový systém. Bylo by opravdu těžko říci, z kterých končin cizí buržoazní vědy a idealistické filozofie pocházela pestrá změť pojmů, nebo spíše jen termínů, s kterými pracovali čeští literárněhistoričtí eklektikové a kosmopolité. Strukturalismus pak, zejména v svých začátcích, sváděl „prudké boje“ s tímto pojmovým chaosem. Utkal se ze stejných důvodů i s mysticismem, ke kterému se hlásila ona část české literární vědy, jež čerpala z kalných pramenů německé literární vědy přednacistické. To všechno však naprosto neznamená, že by se byl strukturalismus podstatně odlišoval od směrů, s kterými se takto srážel: také jeho východiskem byl od začátku do konce filozofický idealismus. Dokonce pak pomáhal strukturalismus, zejména v svém pozdějším vývoji, právě svým úsilím o naprostou systematičnost, a tím i zdánlivou vědeckostí zastírat pravou reakční tvář buržoazní literární vědy.

Kdyby šlo o podrobný rozbor literárněvědného strukturalismu, museli bychom počítat s jeho vnitřním rozrůzněním. Během téměř dvaceti let jeho rozvoje rozšířil se okruh jeho přívrženců, jejichž názory nebyly vždy totožné, také se měnil během doby i celkový způsob práce. I když však nechceme zacházet do podrobností, je třeba připomenout si i v této kritice, že v počátcích se zájem literárněvědného strukturalismu omezoval hlavně na otázky básnické formy, kdežto později se uplatnila snaha probrat ze stanoviska strukturalismu celou tradiční problematiku literární historie a pokusit se tak například o řešení problému básnické osobnosti nebo i vztahu mezi společností a literaturou. Také se během vývoje strukturalismu vynořily otázky znaku a významu v souvislosti s úsilím pojmut v zájmovou oblast strukturalismu také otázky, týkající se obsahu básnického díla. Je třeba již na tomto místě připomenout, co ještě dále podrobněji ukážeme, že zájem o obsah znamená pokus o zamaskování počáteční formalistické povahy strukturalismu, vůbec však ne překonání formalismu, jak si strukturalisté namlouvali.

Vývoj literárněvědného strukturalismu byl provázen i některými změnami v názorech. Tak například původně předpokládal strukturalismus, že se vývoj literatury děje „samopohybem“ literární struktury (tímto

označením byl míněn soubor složek básnického díla), kdežto později přijal názor, že se vývojový pohyb literatury děje vlivem nárazů „zvenčí“, totiž z jiných kulturních oblastí (ostatní umění, věda, politika atd.) a z vývoje samé společnosti. Strukturalistům zdál se tento krok pokusem o vyrovnání se s otázkou vztahu mezi literaturou a společností, ba i počátkem překonání formalismu. Dnes je jasné, že formalismus byl jím jen zamaskován. Nedotčen zůstal totiž základní idealistický předpoklad vývojové imanence, strukturalismus přidržoval se i nadále domněnky, že vývojovou souvislost tvoří sled proměn struktury a že každý přesun jednotlivých složek této struktury je plně vysvětlitelný z jejího předcházejícího stavu. Obětován byl jenom předpoklad naprostého samopohybu: napříště připouštěli strukturalisté, že „popud“ k jednotlivým proměnám, náraz, který uvádí strukturu v pohyb, může přijít „zvenčí“; ráz a směr vývojové proměny však i nadále vysvětlovali z předchozího stavu struktury. „Společnost“ pojali přitom jako jediný celek bez ohledu na třídní boj, ba zúžili ji na pouhé literární publikum; popudy, které jejímu vlivu na literaturu přičítají, jsou stavěny bez rozlišení na roveň „nárazů“ vycházejících z jiných literatur a z ostatních umění. Není ovšem divu, že za těchto okolností se otázka aktivního vlivu literatury na společnost objevuje v podobě znetvořené: místo začlenění literatury do třídního boje dosazuje literárněvědný strukturalismus – ve shodě se strukturalistickou lingvistikou – pojem tzv. funkcí. Funkcí literatury rozlišuje celou řadu, například funkci estetickou, politickou, poznávací atd. Rozdrobuje tím aktivitu literatury v drobné částičky a znemožňuje postřehnout její celkový směr, funkci estetickou, kterou pojímá jako zřeknutí se aktivity jakékoli, prohlašuje strukturalismus za základní funkci umění, a zbavuje tím literární vědu vůbec možnosti položit si zásadně otázku působení uměleckého díla. Proto také, místo aby se ptal, na čí straně stojí dílo v třídním boji, vymýšlí strukturalismus pojem „struktury funkcí“, vznášející se mezi dílem a společností, strukturu, jejímiž složkami jsou jednotlivé funkce umění stále se přeskupující během vývoje. (...)

Příklad strukturalistického řešení jednoho ze základních pojmů literární vědy, pojmu literárního vývoje, ukázal tedy zřetelně, že strukturalismus nedošel, jak si strukturalisté namlouvali, během svého vývoje na hranici dialektického a historického materialismu, nýbrž že od idealismu nezahaleného dospěl ve svých zásadních tezích k idealismu podloudně zamaskovanému, mnohem nebezpečnějšímu. Je třeba být si toho dobře vědom, neboť literární věda, má-li platně přispívat k budování socialismu, musí umět neomylně rozeznávat hranici oddělující oblast materialismu od oblastí idealismu. A to je právě úkolem této naší stati. Nejde zde o podrobné probírání jednotlivých strukturalistických tezí ani o podrobné vy-

líčení společenské a vědecké situace, ze které strukturalismus vzešel a za které se vyvíjel, nejde dále o rozebírání vztahu československého strukturalismu k příbuzným směrům buržoazní filozofie a k soudobým směrům buržoazní literární vědy. Přítomná potřeba si žádá zřetelné konfrontace literárněvědného strukturalismu s dialektickým a historickým materialismem, aby co nejzřetelněji vynikla zásadní nesrovnatelnost a nesmiřitelnost strukturalismu, jednoho z buržoazních „směrů“ literární vědy, se světovým názorem i metodou vědeckého socialismu. Jestliže se přesto nyní pokusíme rozebrat ještě několik dalších pojmů a zásadních tvrzení literárněvědného strukturalismu, nebude naším cílem úplnost obrazu, nýbrž zvýšení přesvědčivosti důkazu, o kterém byla právě řeč.

Poučná bude pro nás především otázka poměru mezi formou a obsahem. Z počátku svého vývoje se strukturalismus převážně věnoval zkoumání formy básnického díla, a to ještě velmi často nejzevnější, tj. zvukové formy; počátky strukturalismu se udály v druhé polovině dvacátých let, kdy se v lyrickém básnictví objevovaly náběhy k tomu, nahradit souvislost obsahovou řetězem zvukových podob mezi slovy. Později se však čím dále tím více obracel zájem strukturalistického zkoumání k obsahu literárního díla. Mohlo by se na první pohled zdát, že strukturalismus takto upustil, nebo aspoň se chystal upustit od formalismu.

Strukturalisté hovořili v té době často o dialektickém vztahu mezi obsahem a formou. Avšak výsledkem bylo také tentokrát jen zamaskování formalismu. Obsah byl totiž pojat jako pouhý „význam“, nikoli jako zobrazení skutečnosti, jehož povinností je být pravdivé; za charakteristickou vlastnost obsahu – významu označena nepřímota a mnohoznačnost jeho poměru ke skutečnosti. Strukturalismus se tak postavil na stanovisko, které již dávno z kořene vyvrátil Lenin v Materialismu a empiriokriticismu. „Obsahem“ mínil strukturalismus jen námět díla, ponechávaje bez povšimnutí ideové pojetí námětu; s námětem pak zacházel tak, že jej rozkládal v jednotlivé nejmenší částky, motivy. Původ jednotlivých motivů pak hledal s oblibou nikoli především ve zkušenosti spisovatelově (tento pramen přijímal jen jako druhotný), ale v literární tradici. Shodl se tak dokonale s idealistickou vědou o původu básnických „láték“ (srovnávacím látkoslovím) v tom, že obsah literárního díla zcela odloučil od života a uzavřel tak výklad literárního díla do ovzduší umělosti a kosmopolitismu.

Obsah se tímto složitým postupem převrátil v rukou strukturalistů ve formu; dílo pojata jako stavebnice, jejímiž kameny jsou tradiční motivy. Teze, že vše v díle je zároveň i obsahem i formou, se ukázala jen předstíráním dialektické antinomie: její pravý, ale skrytý smysl byl, že vše v díle je formou.

Postavíme-li proti tomuto strukturalistickému pojetí obsahu dnešní pojem uměleckého obrazu, tím dokonalejšího, čím více přispívá k poznání a k přetváření skutečnosti, obrazu, jenž nevkládá do skutečnosti nic, co v ní není, ale odhaluje, co se v ní rodí, a není ještě obecně viditelné, seznáme ještě zřetelněji než dosud, že strukturalismus zůstává od začátku do konce svého vývoje v bludném kruhu filozofického idealismu. Protichůdné dialektickému materialismu je ovšem i strukturalistické pojetí formy. Jeho nesprávnost však nezáleží v tom, že se strukturalismus uměleckou formou obírá. Také marxistická literární věda věnuje pozornost zkoumání formy, činí to však proto, že si je vědoma úzké souvislosti formy s ideou díla. Ví, že hodnota umělecké formy záleží v tom, jakým podílem forma přispívá ke zřetelnému a úplnému vyjádření ideje dílem. A je marxistické literární vědě dál jasné, že jen pomocí vědomého úsilí umělce může vývoj umělecké formy udržovat krok s rozvojem ideovosti. Strukturalismus však pojímá uměleckou formu zcela opačně: spatřuje v ní nejvlastnější účel uměleckého tvoření, její proměny činí – jak již řečeno – základem vývojového „samopohybu“ umění a podstatu uměleckého účinku vidí v estetické účinnosti formy.

Názornou ukázkou nesprávnosti strukturalistické literární vědy je také její pojetí otázek jazyka literárního díla. Od počátku měl československý strukturalismus velmi blízko k jazykovědě, ovšem k jazykovědě strukturalistické. Jeho zájem o zvukovou stránku básnického díla byl souběžný se zájmem strukturalistické jazykovědy o „fonologický“ systém jazyka. Jeho metrická zkoumání bohatě užívala výsledků jazykovědných zkoumání o větné intonaci (melodii). A s jazykovědou spojoval jej i zájem, ovšem pochybený, o znak a význam. Také marxistická literární věda věnuje velikou pozornost jazyku literatury, činí to však proto, že zdokonalování literárního jazyka je i zdokonalováním schopností literatury zobrazovat skutečnost a působit na její přetváření. Strukturalismus naproti tomu klade důraz na jazyk, aby vyzdvihl formu básnického díla proti obsahu, aby zdůraznil *prostředek* vyjádření proti tomu, co se vyjadřuje. Tím ovšem nemůže odhalit skutečnou krásu a ušlechtilost jazyka velikých mistrů.

Kromě toho vytvořil si strukturalismus pojem jazyka „básnického“ jako zvláštního jazyka funkčního. Víme dnes ze Stalinových statí o jazykovědě, jak nesprávné je nazývat dialekty a žargony, které „nemají svou vlastní gramatickou stavbu a základní slovní fond“, za samostatné jazyky. Pojem „jazyk básnický“ byl právě pokusem vytvořit zdání, že literatura takovýmto výlučným žargonem mluví; proto také zdůrazňoval strukturalismus všechny zvláštnosti básnického vyjádření (jako například „básnická“ slova nebo obraty). Ve skutečnosti mají i v nejbásničtějších vyjádření

naprostou převahu normální způsoby jazykového výrazu, zcela tak, jak praví J. V. Stalin o žargonech: „To základní, to je převážná většina slov a gramatická stavba, je převzato ze společného jazyka všeho lidu.“ Cíl, za kterým strukturalistická literární věda ve spojení se strukturalistickou jazykovědou pojem zvláštního „básnického jazyka“ vytvořila, byl ve zřejmé shodě s tendencí literatury mezi oběma světovými válkami znevážit a zastříť činný vztah literatury ke skutečnosti. Zato je ovšem tento cíl v naprostém rozporu se zájmem, jaký věnuje jazyku literárnímu literární věda marxistická; literární jazyk není pro tuto literární vědu jazykem zvláštním, výlučným, ale společným majetkem všeho lidu, vyvrcholením jazyka všennárodního. Nezdůrazňuje proto marxistická literární věda v jazyce literatury individuální odchylky od obecných způsobů vyjádření, ale naopak usiluje o zdokonalení všennárodního jazyka prostřednictvím literatury.

Lze najít ještě i jiné případy, kdy zdánlivá shoda strukturalismu s literární vědou založenou na dialektickém a historickém materialismu spíše zdůrazňuje, než oslabuje nepřekonatelný rozpor mezi nimi. Například se strukturalismus staví proti uznávání „nadčasové“ hodnoty uměleckého díla, a rovněž marxistická literární věda zásadně odmítá takovou hodnotu uzнат. Strukturalismus, který buduje své historické pojetí umělecké hodnoty jen na estetické účinnosti, rychle pomíjející návykem nebo změnou estetických konvencí, odmítá „nadčasovou“ hodnotu v podstatě jen proto, že je pro něj neřešitelná otázka *jakékoli* trvalé umělecké hodnoty. Marxismus naproti tomu odmítá „nadčasovou“ hodnotu proto, že zásadně odmítá jakoukoli metafyzickou neproměnnost; aktuální umělecká hodnota vyplývá pro marxistickou literární vědu z toho, jak účinně se umělecké dílo účastní boje o pokrok. Pro marxistickou literární vědu není neřešitelného rozporu ani mezi historičností umělecké hodnoty a její trvalostí: umělecké dílo, které přežívá dobu svého vzniku, nepřežívá ji proto, že by vyhovovalo nějakým odvěkým estetickým zásadám, ale proto, že všechnu svou uměleckou účinnost soustředilo kolem pokrokové ideje, že je touto ideou plně proniknuto a že tak pravdivě odráží život. I když se pak změni vývojový stupeň společnosti, podržuje dílo, které pomáhalo tento vyšší vývojový stupeň připravovat, i nadále schopnost působit ve směru budoucnosti. Marxistické pojetí trvalé umělecké hodnoty umožňuje pochopit a ocenit kulturní dědictví. Strukturalistické kritérium pomíjivé estetické účinnosti vede naopak jen k uznávání uměleckých podivností a výjimek, cizích společenskému dění.

Je konečně záhodno přihlédnout ještě k jiné zdánlivé shodě mezi strukturalismem a marxistickou literární vědou. Strukturalismus i marxistická literární věda totiž žádají, aby vývoj určité národní literatury byl

vysvětlován především ze souvislosti domácího vývoje, nikoli ze zahraničních vlivů. Rozdíl mezi nimi v této věci, a to rozdíl nepřeklenutelný, je však skryt v důvodech, proč marxistická literární věda z jedné strany a strukturalismus ze strany druhé tento požadavek kladou. Strukturalismus je k němu veden svou idealistickou představou vývojové imanence, a nemůže proto postihnout nic jiného a závažnějšího než jen formální nepřetržitost vývojové linie. Pro literární vědu marxistickou vyplývá požadavek vyhledávání domácí vývojové nepřetržitosti literatury ze zcela jiného zdroje: z Leninova učení o dvoji kultuře každého národa, kultuře utlačovaných a kultuře utlačovatelů. Z tohoto geniálního učení plyne totiž metodologická zásada, že vývojovou nepřetržitost kterékoli národní kultury je třeba hledat v dílech, kterými se tato literatura po celou dobu svého trvání účastnila neustálého boje utlačovaných za pokrok, za svobodu a za spravedlnost.

Strukturalistické pojetí souvislého vývoje národní literatury je pro svůj formalistický ráz zcela neplodné a může nejvýš svádet k buržoaznímu nacionalismu, plnému záští ke všemu pokrokovému v literaturách jiných národů. Marxistický předpoklad konkrétního sepětí vývoje pokrokové linie národní literatury s neutuchajícím zápasem lidu za spravedlnost vyústuje zákonitě v socialistický patriotismus spojený s pocitem bratrské solidarity se všemi, kdo kdekoli na zeměkouli bojují proti utlačovatelům.

I tentokrát se tedy ukázalo, že žádná shoda strukturalismu s marxismem nemůže být jiná než zdánlivá a že strukturalismus je neschopen překročit hranice idealistického pojetí literárních otázek. Důsledky, ke kterým strukturalistické pojetí vede, se nám ve všech případech ukázaly v naprostém rozporu se stalinskou tezí, že literatura jakožto součást nadstavby „je vytvářena základnou právě proto, aby jí sloužila, aby jí aktivně pomáhala zformovat se a upevnit se, aby aktivně bojovala za likvidaci staré, odumírající základny s její starou nadstavbou“. Ve všech případech vyšlo dále najevo, že strukturalismus jako systematický názor na literární dění je mnohem spíš než k bojovnému vyhledávání vědecké pravdy určen k tomu, aby literaturu odváděl od skutečnosti a od aktivních zásahů do třídního boje a aby tak zastíral spisovatelům i čtenářům pravé určení literatury. Strukturalismus je těsně sdružen s oněmi literárními směry mezi oběma světovými válkami, které rovněž hloubily propast mezi skutečností třídního boje a uměním, i když se spisovatelé sami leckdy mylně domnívali, že svou tvorbou bojují proti zájmům buržoazie. Literárněvědný strukturalismus se sice zdánlivě postavil proti eklekticismu buržoazní literární vědy i proti jejímu sklonu k iracionalismu a mysticismu, ale byly to jen potyčky uvnitř téhož tábora; stačily sice poodhalit hluboký intelek-

tuální rozklad kapitalistické ideologie, jehož symptomem jsou jmenované buržoazní směry, nemohly však odhalit zásadní zvrácenost buržoazního idealismu v literární vědě, neboť mezi hlasateli této filozofie byli sami strukturalisté.

Stojíme nyní před otázkou, zbývá-li něco z badatelských výsledků strukturalistické literární vědy, čeho by mohla užít literární věda dnešní. Nemáme ovšem na mysli strukturalistickou teorii literatury, na níž jsme právě ukázali, že celý její systém je v přímém rozporu s nezákladnějšími zásadami marxistické literární vědy. Co míníme, jsou konkrétní závěry z konkrétního materiálu. Nikoliv díky strukturalistické metodologii, nýbrž díky zkoumání konkrétního materiálu docházeli někteří strukturalisté k určitým poznatkům metrickým a stylistickým, nezávislým svou platností na pochybené teorii; poznání českého verše i literárního jazyka došlo v pracích některých strukturalistů prohloubení.

Hodnocení uměleckého mistrovství, jakého si žádá literární věda dnešní, je ovšem zcela jiné, než jakého bylo schopno objektivistické zkoumání strukturalistické: umělecké mistrovství je, jak jsme již řekli, pro marxistickou literární vědu těsně spjata s ideovostí uměleckého díla, a tato věda, hodnotíc je, chce napomáhat zdokonalování literárního jazyka, kdežto strukturalisté byli pod vlivem představy samoučelnosti básnické formy a podléhali buržoaznímu objektivismu. Leckterý poznatek strukturalistů bude proto třeba vyprostit ze sítě nesprávných teoretických názorů; všechny pak bude nutno přetvořit ze stanoviska nových úkolů literatury i literární vědy.

Usnesení ÚV KSČ o učebnicích mluví jasnými slovy o přelomu, který musí být patrný v nových učebnicích, aby bylo na první pohled patrné, že v nich jde o zcela nové ideové pojetí, zásadně odlišné od dosavadního. Tato zásada udává směrnici i pro přestavbu naší vědy. Pracovníci každého z vědních odvětví jsou zavázáni pracujícím, kteří umožňují jejich vědecké bádání a ukazují jim správnou cestu svou vlastní tvořivou prací, nešetřit námahy při odhalování jednoznačného rozmezí mezi celým dosavadním stavem svých věd a jedine správnou metodou dialektického a historického materialismu. Také literární věda stojí před úkolem najít ostré rozhraní mezi svou minulostí a budoucností. Jen tehdy, provede-li bojovnou kritiku všech skrytých i zjevných pozůstatků buržoazních směrů, bude s to, aby plně zaujala náležité místo v zápase o přetvoření společenského vědomí. Pokusil jsem se přispět k této revizi kritickým rozbořením onoho z buržoazních literárněvědných směrů, jehož vývoje jsem se činně účastnil od samých začátků. Právě proto jsem pokládal za svou povinnost k přestavbě naší vědy i k vlastní další práci pomoci při překonávání jeho přežitků.

(1951)